

DOĞAL TEOLOJİ OLARAK POLİTİK EKONOMİ

Smith, Malthus ve Takipçileri

PAUL OSLINGTON

Çeviri: Hayreddin Soykan

PAUL OSLINGTON

Avustralya Sydney'deki Alphacrucis College'de İktisat Profesörü ve İşletme Dekanı olarak görev yapmaktadır. Öncesinde, Avustralya Katolik Üniversitesi İşletme ve Teoloji Bölümlerinde Profesör olarak; bundan önce de New South Wales Üniversitesi'nde İktisat Doçenti olarak; ayrıca Oxford Üniversitesi'nde, British Columbia Üniversitesi'nde, Vancouver Regent College'de, Princeton Üniversitesi ve Teoloji Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çeşitli görevler üstlenmiştir. Kendisi, aynı zamanda, Avustralya Canberra'daki Hristiyanlık ve Kültür Merkezi'nde fahri Araştırma Profesörüdür.

HAYREDDİN SOYKAN

İki veya üç yıllık dönemler hâlinde, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı, Mimar Sinan Üniversitesi Sanat Tarihi ve İstanbul Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde okudu. Hâlen, İstanbul Üniversitesi Latin Dili ve Edebiyatı öğrencisidir. Çeşitli dergilerde editörlük yaptı, çevirmen olarak çalıştı. 1988'den bu yana özel İngilizce dersleri veriyor.

İktisat, İngilizce konuşulan ülkelerde 20. yüzyılın başından bu yana hâkim söylem olmuş ve Hristiyan teolojisini [ilahiyatını]¹ önceki otorite pozisyonundan uzaklaştırmıştır. İşte bu çığır açıcı kitap, iktisat ve din arasındaki disiplinler arası diyaloga büyük bir katkı sağlamaktadır.

Oslington, 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında politik ekonomiyi şekillendiren doğal teolojinin [*natural theology*] hikâyesini anlatmaktadır ve iktisat disiplini için teolojik meselelerin devam edegelen önemini vurgulamaktadır. Adam Smith, Josiah Tucker, Edmund Burke, William Paley, T.R. Malthus, Richard Whately, J.B. Sumner, Thomas Chalmers ve William Whewell gibi erken dönem politik ekonomistler; Francis Bacon, Robert Boyle ve Isaac Newton'un Britanya Bilimsel Doğal Teoloji geleneğini sosyal dünyaya doğru genişletmiştir. Söz konusu genişletme, teorik çerçevesini etkileyerek politik ekonomiyi bir disiplin olarak besleyip şekillendirmiş; fakat belki daha önemlisi, Britanya üniversitelerinde ve kamu politikası çevrelerinde politik ekonominin meşrulaşmasına da yardım etmiştir. Halkı politik ekonomi prensipleri konusunda eğitmek de bu dinî güdümlü programda merkezî bir yere sahipti. Doğal teoloji, aynı zamanda, 19. yüzyılın ortalarında Britanya'daki çöküşünde ve iktisadın ilahiyattan ayrılışında etkili olacak (özellikle, iktisadi ızdırapları ilahi iyilik ve kudretle uzlaştırmak gibi) gerilimler de doğurmuştur. Yine bu kitap,

---

¹ Kaynak metinde geçen "theology" kavramının karşılığı olarak kitap boyunca, "teoloji" ve "ilahiyat" sözcükleri kullanılmıştır. Her ikisi de "Tanrı bilimi" (TDK) anlamına gelmekle beraber kullanımdaki bu farklılık, Türkçe terkiplerin ve bağlamın korunması amacıyla. -e.n

hikâyenin standart iktisat tarihlerinde, bilim ve çağdaş teoloji tarihlerinde ihmal edilen yönlerini de vurgulamaktadır.

Doğal Teoloji Olarak Politik Ekonomi [*Political Economy as Natural Theology*], iktisadın kökenleri, iktisadi faaliyetin anlam ve amacı, dinin çağdaş politika tartışmalarındaki rolü ile ilgilenen herkes için temel bir okuma metnidir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
1. GİRİŞ	13
2. DOĞAL TEOLOJİ	19
Felsefi ve Tarihî Meseleler	19
Giriş	19
Doğal Teoloji ve Kutsal Kitap	19
Doğal Teoloji Çeşitleri.....	22
Britanya Bilimsel Doğal Teoloji Geleneği.....	24
Doğal Teoloji, Yaratılış ve İnanç	27
Doğal Teoloji ve Teodise	30
Sonuç.....	33
3. POLİTİK EKONOMİNİN ERKEN DÖNEM TEOLOJİK İNGİLİZ KÖKLERİ	35
Giriş	36
Joseph Butler (1692-1752)	39

Josiah Tucker (1713-1799).....	45
William Paley (1743–1805).....	50
Edmund Burke (1729–1797).....	56
Sonuç.....	62
4. DOĞAL TEOLOG OLARAK ADAM SMITH	65
Giriş	65
Adam Smith'in Dinî Arka Planı	66
Adam Smith'in Görünmez Eli	77
Adam Smith'in Teodisesi.....	94
Smith'in Sisteminde Gelecek Ümidi, Doğa ve Adalet	101
Sonuç.....	113
5. DOĞAL TEOLOJİ VE POLİTİK EKONOMİNİN DOĞUŞU.....	117
Giriş	118
Bir Diğer İskoç Arka Plan: Dugald Stewart	119
Malthus'un Nüfus Prensibi ve Teodisesi.....	121
Malthus'un Teodisesinin JB Sumner Tarafından Geliştirilmesi	131
Malthus'un İskoç Öğrencisi Thomas Chalmers.....	136
Sonuç.....	150
6. İLERLEME VE GERGİNLİK	
RICHARD WHATELY VE WILLIAM WHEWELL	151
Giriş	152
Oxford'da Politik Ekonomi: Nassau Senior ve Richard Whately ile J.H. Newman'ın Cevapları.....	153
Richard Whately	168

Cambridge’de Politik Ekonomi: Richard Jones ve William Whewell	172
Sonuç	197

7. DOĞAL TEOLOJİNİN ÇÖKÜŞÜ VE İKTİSADIN İLAHİYATTAN AYRILIŞI..... 198

Giriş	198
İktisadın İlahiyattan Ayrılışını Açıklamak.....	199
Doğal Teolojinin Çöküşünü Açıklamak.....	203
İktisadın İlahiyattan Ayrılışı Olarak Doğal Teolojinin Çöküşü	207
Doğal Teolojinin Yitirilmiş Bir Yenilenme Fırsatı Olarak Evrim	211
Britanya, Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika’daki Müteakip Gelişmeler.....	217
Sonuç	229

8. İKTİSAT VE İLAHİYAT ARASINDA GÜNÜMÜZDEKİ İLİŞKİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER ... 231

Giriş	231
İktisatçılar ve Teologlar Arasındaki Verimli ve Verimsiz İlişkiyi Nelerin İlerlettiği Hakkındaki Bu Bölümden Neler Öğrenebiliriz?	231
Çağdaş Bir İlişki İçin Çerçevesel.....	233

EK: İngilizce Kitaplardaki Anahtar Terimlerin Analizi 237

KAYNAKÇA..... 241

DİZİN..... 283

ÖNSÖZ

Birçok insanla uzun yıllar boyunca yaptığım tartışmalar; bunlardan herhangi birinin bu eserin argümanları ile aynı fikirde olduğunu iddia etmemekle beraber, iktisat ve ilahiyat arasındaki ilişkiyi düşünmeme yardımcı oldu. Bu bakımdan; Andrew McGowan, Anthony Waterman, Geoffrey Brennan, Ian Harper, Christopher White, Samuel Gregg, Peter Groenewegen, Geoff Harcourt, John Nevile, John Pullen, Greg Moore, Tony Aspromourgos, Stuart Piggin, Mark Hutchinson, Geoff Treloar, Robert Banks, Margaret Schabas, Ross B. Emmett, Brendan Long, Kim Hawtrey, Donald Hay, Gordon Menzies, Peter Docherty, Ian Smith, Andrew Hartropp, Peter Heslam, Robert Mochrie, John Hedley Brooke, Peter Harrison, Mark Brett, Wentzel Van Huyssteen, Deirdre McCloskey, Peter Boettke, John Milbank, Robert Nelson, Luigini Bruni, Neil Ormerod, Shane Clifton, Larry Iannaccone, Max Stackhouse, Paul Williams, David Richardson, Mary Hirschfeld, Albino Barrera ve Andy Yuengert'e teşekkür ediyorum.

Eser, New South Wales Üniversitesi'nde kaleme alınmaya başlandı, Avustralya Katolik Üniversitesi'nde devam etti ve Alphacrucis College ve Teoloji Üniversitesi'nde tamamlandı. Avustralya ve ötesi için yüksek kaliteli bir Pentekostal Hristiyan üniversitesi kurmaya çalıştığımız Alphacrucis'deki değerli meslektaşlarıma ve sundukları destekleyici ortama minnettarım.

En önemlisi de aile fertlerim Gabrielle, Ruth, Timothy ve Peter'e teşekkürlerimi sunuyorum. Kitap üzerinde çalıştığım son yıllar, ailemiz için kolay olmadı; ancak onların sevgisi ve desteği, elinizdeki eserin ortaya çıkışını mümkün kıldı.